

Actueel

Europa kan zoveel beter, jij beslist

Jan Mertens

In februari 2004 werd in Rome de Europese groene partij opgericht. Als eerste politieke familie hebben de Groenen de stap gezet naar partijvorming op een Europees niveau. Het is een logische stap voor wie weet hoe intensief de samenwerking altijd al geweest is tussen de groene partijen. Het is een historische stap op dit moment van het Europees integratieproces. De Europese Unie staat aan de vooravond van een belangrijke uitbreiding en een Europese grondwet. Dit kan een belangrijk kantelmoment worden voor Europa. De Europese Unie kan verschillende kanten uit, en succes is allerminst gegarandeerd.

Het blijft verbazen hoe afwezig het Europees debat blijft. Hoewel het dagelijks beleid (bijvoorbeeld milieubeleid) in de feiten een meerlagig beleid is (Vlaams-Belgisch-Europees), blijven velen bewust een ander beeld creëren. Politici van grote Vlaamse partijen spreken over Europa als het 'buitenland'. Mensen die zich terecht zorgen maken over de economische globalisering spreken over Europa als over een soort kapitalistische actor die naast zeg maar het IMF staat. De EU is in veel opzichten een verre van voldragen project. Veel maatregelen die door de Europese instellingen worden beslist, zijn zorgwekkend. Maar die kritiek gaat in gelijke mate (en soms nog veel meer) op voor het beleid dat door nationale regeringen wordt gevoerd.

De bewuste desinformatie over Europese politiek is hypocriet en gevaarlijk. Hypocriet omdat de EU zo sterk of zo zwak, zo democratisch of ondemocratisch is als de lidstaten zelf willen. Het zogenaamd 'democratisch deficit' zit vooral op het niveau van de lidstaten. Gevaarlijk omdat de afwezigheid van

echte politieke aandacht net de negatieve aspecten van de huidige integratie dreigt te versterken.

Kritiek geven op de EU is relatief gemakkelijk. Die kritiek mag zeker niet verstommen, integendeel. Het is evenwel ook nodig om te blijven benoemen wat dan wel het alternatief zou zijn voor de Europese integratie. In veel posities in die discussie is er een impliciete of expliciete voorkeur voor een 'terugkeer' naar het statensysteem. Die voorkeur kan in veel opzichten leiden tot een versterking van de niet gewenste ontwikkeling.

Als het economisch verkeer zich op een bovennationaal en mondiaal niveau organiseert, dan moet ook het politiek tegengewicht (door goede sociaal-ecologische spelregels) op een bovennationaal niveau worden georganiseerd. Als we iets zouden moeten geleerd hebben uit de bloedige twintigste eeuw, dan zou het moeten zijn dat een internationale orde die steunt op natiestaten die met elkaar wedijveren niet leidt tot vrede en rechtvaardigheid. Als we echt een

alternatief willen voor een kille unipolaire wereld met 1 sheriff aan het hoofd, dan is de machtsoefening van een sterke Europese politieke actor noodzakelijk. Met andere woorden: de terechte kritiek op het beleid dat door een aantal Europese instellingen wordt gevoerd, mag geen alibi zijn om dit soort vragen niet te beantwoorden. En hier zit net een belangrijke uitdaging voor groene Europese politiek.

Clichés herhalen over de EU is een andere beproefde methode van het ontwijken van een Europese politieke discussie. Het 'ondemocratisch' Europa is er zo een. In veel opzichten is die kritiek terecht (maar vaak niet fundamenteel anders dan op een nationaal niveau). In veel gevallen is die kritiek evenwel niet terecht. Zo is de reële politieke macht van een europarlementslid bij de opmaak van milieuwetgeving veel groter dan die van een Vlaams parlementslid. De specifieke werkwijze van het Europees Parlement (toewijzing van verslagen aan alle politieke fracties, steeds opnieuw zoeken van een meerderheid per punt) geeft ook ruimte aan een democratisch boeiende discussie. Kleinere actieve groepen als de Groenen hebben daar al vaak creatief gebruik van kunnen maken.

Het komt er voor de Groenen op aan een positief-kritisch verhaal over de Europese integratie te blijven ontwikkelen. En dat steeds met een 'mondiale blik'. Het is immers bijvoorbeeld niet toevallig dat heel wat lidstaten niet willen dat er een gezamenlijk en democratisch te controleren Europees asielbeleid komt: zo denken sommigen gemakkelijker de grenzen te kunnen sluiten.

Er is nood aan een kwalitatieve stap vooruit in de Europese integratie. Wie

met een groene bril naar de mondiale politieke ontwikkelingen kijkt, ziet hoe de toenemende ecologische crisis de tegenstellingen tussen de mondiale consumentenklasse en diegenen die uitgesloten worden van de ecologisch gulzige levensstijl toenemen. Nu de omvang van de klimaatproblemen en de achteruitgang aan grondstoffen en biodiversiteit voor iedereen duidelijk worden, neemt de wedloop tussen landen toe. Iedereen wil nog snel een comparatief voordeel op de ander binnenhalen door een groter stuk van het ecologisch kapitaal naar zich toe te halen. De liberaal geïnspireerde economische globalisering versnelt dit proces.

Binnen Europa zijn deze ontwikkelingen ook merkbaar. Bij gebrek aan Europees beleid in essentiële domeinen groeit een kortzichtige economische opbodpolitiek waarin landen elkaar beconcurreren op het vlak van sociale en ecologische bescherming om toch maar een groter stukje van de vrije markt binnen te halen. Wie de discussie over fiscale harmonisering op Europees niveau volgt, herkent dat fenomeen onmiddellijk. Het antwoord op die wedloop naar beneden kan alleen maar zijn: meer en beter Europa.

Groene Europese politiek wijst de weg vooruit naar een ander Europa. Een Europa dat echt zou kunnen breken met de kwalijke erfenis van de twintigste eeuw. Hoe ziet zo'n Europa eruit?

- (1) Er is nood aan een echte stap vooruit naar een sociaal-ecologisch duurzame samenleving. Alle inwoners van de grote EU verdienen immers dezelfde ecologische en sociale bescherming. Dit is een cruciale uitdaging. Op ecologisch vlak zijn ondertussen de 'gemakkelijke' maatregelen genomen. Nu worden

meer en meer de structurele problemen duidelijk. Kyoto is nog steeds niet rond, en velen willen er al op terugkomen. Iedereen weet evenwel dat wat nu afgesproken is, nog maar het kleine begin van de rit is. Om de klimaatverandering onder controle te krijgen, zijn in Europa reducties van CO₂-uitstoot nodig in de orde van een 80%. Een ander voorbeeld vormt de uitbreiding van de EU. De opstand van de 'nettobetalers' (landen die vinden dat ze meer betalen aan de EU dan ze ervoor terugkrijgen) is beschamend. Als we willen dat de ruimere EU echt gaat werken, dan zullen de huidige 15 lidstaten veel meer dan nu moeten investeren. Dan zal er een echte solidariteit moeten komen tussen de rijkere en de armere lidstaten. Anders zal de EU inderdaad niet meer geweest zijn dan een clubje van rijke West-Europese landen.

- (2) Er is nood aan een Europa dat niet enkel gestuurd wordt door nationale belangen, maar kiest voor een volwaardige federale structuur. In historisch en mondiaal perspectief blijft de EU een merkwaardig experiment. Dat experiment kan slagen als er echt een politieke structuur kan groeien 'voorbij de natiestaat'. Kan er een politieke structuur groeien die effectief een meerlagige democratie wordt? Kan er een meervoudig Europees burgerschap komen dat recht doet aan het behoren tot verschillende gemeenschappen van individuen in een multicultureel Europa? Kan er eindelijk een einde komen aan het moordende nationalisme dat eerst probeert een 'identiteit' te omschrijven om daarna een stukje grond te claimen voor die zoge-

naamd 'homogene' groep, met uitsluiting van de anderen? Een Europese politieke structuur die die stap vooruit durft zetten, kan het ultieme vredesproject worden dat we aan de miljoenen doden van de twintigste eeuw verplicht zijn.

- (3) Er is nood aan het oplossen van het zogenaamde 'democratisch deficit'. Dat deficit bestaat echter vooral op het niveau van de nationale staten. Wanneer de EU geen echt sociaal beleid heeft, dan is dat omdat een meerderheid van de lidstaten van de EU gewoon niet wil dat de EU een sociaal beleid kan voeren. Wanneer landen elkaar met fiscale gunstregimes proberen te beconcurreren, dan is dat omdat de lidstaten niet willen dat er een Europese fiscale politiek komt. Wanneer er zo goed als geen parlementaire controle is (noch Europees, noch nationaal) op de afspraken die lidstaten maken over terrorismebestrijding, dan is dat omdat de lidstaten niet willen dat zo'n controle mogelijk is. Het bewust vermijden van een Europese politieke discussie maakt dit alleen maar erger. Onder het motto 'we gaan niet over structuren en spelregels praten want dat vinden de mensen vervelend' wordt het democratisch deficit moedwillig in stand gehouden omdat dat beter uitkomt voor de nationale binnenlandse politiek. Het is belangrijk dat er opnieuw werk gemaakt wordt van het dromen van een Europese democratische ruimte. En net daarom is het project van een Europese grondwet zo belangrijk. Het feit dat vooraanstaande groene politici als Joschka Fischer en Dany Cohn-Bendit hierin een grote rol speelden, is niet zonder belang.

(4) Er is nood aan een EU die een mondiale voortrekker wordt voor een andere globalisering. Denken dat we door een of andere magische formule ineens van het statensysteem zouden kunnen overstappen naar de democratische wereldorde, met een wereldregering (de VN) en wereldburgers, is naïef en zelfs riskant. Het is veel zinvoller actief na te denken over een model voor een multipolaire wereld, waarin er naast een Europese Unie bijvoorbeeld ook een Afrikaanse Unie kan zijn. De embryonale vorm van zo'n model is soms al te zien. In de Kyoto-onderhandelingen was de EU al een verdienstelijke voortrekker. In de recente WTO-onderhandelingen – hoeveel kritiek men er ook op kan hebben – was af en toe ook al iets te zien van wat een partnerschap zou kunnen worden tussen de EU en heel wat landen van het Zuiden. Zal Europa echter ook de volgende stappen kunnen zetten? Het concept 'ecologische rechtvaardigheid' wordt hier de toetssteen. Het drastisch terugdringen van de eigen ecologische voetafdruk is misschien wel de belangrijkste bijdrage die de EU kan leveren aan de wereldwijde rechtvaardigheid. Dit soort groen beleid kan zelfs in termen van 'veiligheid' geformuleerd worden. Klimaatverstoringen zullen voor onveiligheid en onzekerheid zorgen. Ecologische gulzigheid van een mondiale minderheid bedreigt

rechtstreeks de levenskansen van een mondiale meerderheid, en zal miljoenen mensen ertoe aanzetten de rijkdom daar te halen waar die is, enkel om te kunnen overleven.

Er is geen fataliteit die verklaart dat de Europese Unie is wat ze is, en niet kan veranderen. Integendeel. De EU is een constructie die gewild is door de keuzes van nationale politici. Een ander en beter Europa is dus evenzeer mogelijk, als we ervoor kiezen. De uitweg ligt niet in het nationalisme en niet in het populisme. Er bestaat niet zoiets als een 'veilige' (nationale) thuishaven voor de onzeker makende globalisering. Wie die optie expliciet of impliciet verdedigt, speelt met vuur. Het populisme waarbij Europa handig tot de zondebok van het eigen falen of van de eigen berekening wordt gemaakt, is even gevaarlijk.

Het is nodig dat er blijvend gezocht wordt naar een positief en wervend Europees politiek verhaal. Rond zo'n project draagvlak zoeken, is tot en met een progressief project. De plaats van de Groenen is in de voorhoede van dat project.

[Bio]

Jan Mertens (°1965) is germanist van opleiding. Hij werkt op dit moment voor Groen! als adjunct van de voorzitter. In die functie coördineerde hij de opmaak van het Europese kiesprogramma voor Groen!